

4. Духовне, друштвене, политичке промене у новом веку

4.4. Преображај света науке, просветитељство

1. Представници просветитељства

1 – А; 2 – Г; 3 – Б; 4 – В

2. Облици државе у доба просветитељства

Државе	Државно уређење
Енглеска	парламентарно краљевство
Француска	апсолутизам
Пољска	племићка република
Сједињене Државе	република
Хабзбуршка монархија	просвећени апсолутизам

3. Основни појмови просветитељства (I)

1 – Б; 2 – Д; 3 – Б; 4 – Ц

4. Идентификација појмова из доба просветитељства

5. Идеје у доба просветитељства

Избор по редоследу тврдњи: исправно / неисправно / исправно / неисправно / исправно / исправно

6. Подела власти

Уписују се речи по следећем редоследу: законодавац / законодавац / слобода / судски / судија

7. Утицај просветитељства на револуционарне идеје

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат у свом одговору првенствено анализира узајамну повезаност између дефинисаних идеја у извору и мера предузетих великом Француском револуцијом	1
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	10
	3. 6. Смештање историјских догађаја у простор и време.	
	4. 1. Систематизовање градива по узроцима и последицама.	
	4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката.	
	Кандидат може на основу извора закључити да у Енглеској сви плаћају порез, а земљорадници углавном добро живе. Да се закључити да у погледу државе Волтер трговце, које докони племићи осуђују, недвосмислено сматра корисним. Јасно је да је Декларација права човека и грађанина израђена у складу са принципима које је поставио Волтер, јер документ утврђује да се друштвене разлике заснивају искључиво на општој користи.	
	Кандидат може закључити да се први извор јавља педесет година пре другог, тако да се полазном основом сматра оно што садржи претходно.	
	У свом одговору кандидат може закључити да су принципи просветитељства (друштвена корист, једнакост) остварени у документима, насталим по узору на Француску револуцију.	
	Кандидат у свом одговору може да укаже на то да дефинисање принципа просветитељства у суштини није изазвало избијање велике Француске револуције; једнакост, правда и слобода дефинисани у документима, у извесном смислу појмови су који се међусобно искључују.	

2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Кандидат у свом тексту правилно користи појмове, карактеристичне за епоху (порез, држава, племић, општа корист).	
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	1

8. Тезе просветитељства

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат у решењу приказује одређене тезе, мисли просветитељства и на основу наведеног извора у својој анализи се осврће на ове идеје, затим их тумачи.	4
КОМПЕТЕНЦИЈЕ 1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака. 3. 6. Смештање историјских догађаја у простору и времену. 4. 1. Систематизовање градива по узроцима и последицама. 4. 4. Разликовање и вредновање важних и небитних аспеката. 2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Кандидат на основу извора сакупља главне идеје просветитељства, као што су једнакост, узајамна повезаност државе и основних људских права, принцип суверенитета, границе слободе, право заступања, претпоставка невиности, слобода мисли, слобода штампе, раздвајање делова власти, светиња и неприкосновеност својине. Констатује да се све важније мисли просветитељства на неки начин појављују у Декларацији права човека и грађанина. На основу извора или на основу сопствених сазнања кандидат може да закључи и то да је Декларација права човека и грађанина један од основних докумената у остваривању грађанског правног поретка. Кандидат констатује да је Декларација права човека и грађанина настала као један од првих резултата велике Француске револуције и да је овај документ постао основ касније дефинисаног устава. У својој анализи кандидат констатује да је мисли дефинисане у идејама просветитељства грађанство употребљавало у циљу обезбеђења сопствене политичке власти. У свом одговору кандидат указује на то да принципи, установљени у извору, највише одражавају интересе имућне (грађанске) друштвене групе, док се текст односи на друштвене интересе целог друштва. Кандидат исправно користи појмове епохе (нпр. људска права, суверенитет народа, подела власти).	12
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	5

9. Утврђивање појмова у доба просветитељства

- а) *парламент*: уопштено узевши, назив изабраног законодавног тела.
- б) *устава*: основни закон за дефиницију функционисања државе и друштва. Утврђује и начин вршења власти, најважнија права и обавезе држављана.
- в) *Енциклопедија*: велико, свеобухватно дело француског просветитељства. Уопштено узевши, то је дело које систематизовано обрађује целу материју опште културе или неке стручне области.
- г) *просвећени апсолутизам*: облик владавине, у суштини аутократија (апсолутизам), у коме владар жели да модернизује своју државу и због тога на основу идеја просветитељства уводи реформе. Међутим, феудалне основе државе остају непромењене.

10. Подела делова власти

Наслов: Одвајање делова власти

11. Економске теорије

- а) појединац жели да поправи сопствени положај, услове живота б) слобода и сигурност
 в) људски закони често спречавају слободно развијање економије
 г) општа слобода продаје и куповине д) најквалитетнија роба по најнижој цени

12. Основни појмови просветитељства (II)

Допуна првог извора, по редоследу: слобода/народ

Допуна другог извора, по редоследу: природни / природно право / закони

13. Упоредивање извора

а) сталешка монархија

б) уставна монархија

в) у законодавству сталешке монархије привилеговани учествују по сталешком праву, док у уставном краљевству постоји цензусно бирачко право. Законодавна/контролна улога сталешке скупштине ограничена је, док је у уставној монархији неограничена. У сталешкој монархији краљ управља укључивањем сталежа, а у уставној монархији краљ влада, али не управља.

14. Мисли просветитељства

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат у свом одговору првенствено се сконцентрише на приказивање принципа просветитељства, односно приказује слику друштва које настаје на основу тога.	1
КОМПЕТИЦИЈЕ	1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	5
	1. 9. Смисао за детаље приликом обраде и анализе извора.	
	4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.	
	4. 9. Приказ претходних историјских догађаја код актуелних збивања.	
2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Кандидат може разликовати слику о друштву на основу три извора. Може констатовати да је Русо формулисао најефикаснији начин друштвене контроле (народни посланици). У свом одговору кандидат истиче оне елементе из извора који су погодни за приказивање претпостављених друштвених односа. У свом одговору кандидат се осврће на формирање научног размишљања, које битно утиче на просветитељство, на увођење рационализма.	
Конструкција, језичка исправност	Кандидат се правилно користи појмовима карактеристичним за теорију друштва и историју друштва (закон, државна управа, суверенитет народа).	1
	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	1

15. Научни резултати

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат као решење првенствено приказује нове научне резултате просветитељства. Обрађује најважније карактеристике новог погледа на свет који је настао захваљујући просветитељству. У постављању узајамних односа приказује узроке и последице продора научног сазнања. У свом одговору наводи и то на који начин је повезан нов поглед на свет са променама у односу на интересовање према књигама.	3
КОМПЕТЕНЦИЈЕ 1.1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака. 1.2. Упоредивање информација из разних извора. 1.5. На основу извора будите способни урадити текстуалну анализу 3.6. Смештање историјских догађаја у простор и време. 4.2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица. 4.4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора. 4.11. Приказивање дугорочних историјских промена помоћу слободно одабраних примера. 2.1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	На основу десет важних писаца просветитељства и њихових дела кандидат може закључити да је просветитељство преформулисало раније констатације о природи, о друштву. На основу извора датих у сликама може констатовати да представници просветитељства верују у праволинијски природни развој. Употребом, односно упоређивањем извора различитог типа (табеле, слике) може израдити свеобухватну информацију о датој теми. Може констатовати да на њихов след мисли битно утиче рационализам, допуњен сазнањем да се природа и друштво у потпуности могу упознати и у интересу доброг могу преобразити. На основу текстуалног извора кандидат може закључити да просветитељство друштвене законе изводи из најважнијег легитимног елемента власти, из тзв. народног суверенитета, а не из божијих закона. На основу извора кандидат може напоменути услед којих судруштвено-економских промена настала нова научна сазнања везана за доба просветитељства. У свом одговору кандидат може навести и то да је промена начина размишљања у великој мери проценила вредност научних радова, а традиционални теолошки аспекти су потиснути. У свом одговору кандидат може навести и то на који начин је измењени поглед на свет променио активности мислиоца, значајних за ово доба. Може навести и то какав је био међусобни утицај идеја и резултата рада просвећених мислилаца. Из анализе кандидата види се да је способан вишеструко приказати поглед на свет у доба просветитељства. Кандидат се правилно користи друштвеноисторијским и политичким појмовима овог доба (на пример, закони, принцип суверенитет народа).	9
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	4

5. Угарска у Хабзбуршкој монархији

5.4. Угарска у оквиру Хабзбуршке монархије XVIII века

16. Насељавања у XVIII веку

- а) желео је да надокнади изгубљену радну снагу
- б) увећање пореске основице, јачање католичке вере
- в) германизација, смиривање Мађара спремних на немире, јачање положаја/утицаја¹ државне управе, повећање њене снаге
- г) обојица имају у виду интересе владе

17. Демографске промене у XVII веку

- а) у равничарским крајевима и долинама река
- б) у опустошеним крајевима живели су већином Мађари – губитак популације првенствено је погодио мађарски живаљ
- в) почело је насељавање пустих крајева
- г) Хрвати су се повукли према северу, а Румуни су се спустили у долине

18. Урбар Марије Терезије

- а) урбарски грунт
- б) кулук, деветина и поклон
- в) за време највећих радова земљопоседник се могао користити и двоструким кулуком, али се то урачунало, односно одбијен је од годишњег обавезног кулука.
- г) побољшао је, наиме услуге су максимирани и спречено је отимање урбарских земљишта (међутим, на мање развијеним подручјима постојала је могућност да кулук буде и повећан)
- д) кметовске услуге су уједначене и максимирани, одредио је сразмеру урбарских и мајурских земљишта
- е) служи општем добру и издаје се у интересу земљопоседника (укидање незадовољства кметова)
- ж) интерес земљопоседника – наиме, уредба вређа управо њихове интересе
- з) заштита државне пореске основе (кметова порезних обвезника)

19. Едикт Јосифа II о толеранцији

- а) на евангелисте, калвинисте и православце
- б) припадницима других вероисповести уз ограничења (изградња цркве без торња итд.) дозвољава вршење верских обреда, они не могу да се присиле на дела (нпр. заклетва) супротна њиховој вероисповести
- в) слобода вероисповести не садржи дискриминације у односу на поједине конфесије, нема ограничавања и не односи се само на неколико конфесија
- г) смањење разлика између поданика царства – државни интерес
- д) осуђује насилну промену људи – истовремено сва Јосифова дела била су усмерена на то

20. Патент Јосифа II о ослобађању кметова

- а) укидање назива кмет, укидање сталног настањивања, право на брак, учење, право на располагање имовином
- б) ради обезбеђивања слободне и стручне радне снаге потребне за развој привреде
- в) некадашњи кметови могли су се слободно селити, слободно су могли давати и наслеђивати своју имовину, деца су им могла слободно учити занате.

21. Демографски односи Угарске у XVIII веку

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат се у одговору пре свега фокусира на демографске промене у земљи од XVI до XVII века	1
1.1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	Кандидат на основу извора утврђује да су походи изазвали огромне гунитке разарања у популацији.	

¹Набрајање прихватљивих варијанти

Аспекти оцењивања		Оптимално решење	Поени
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	1. 3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката.	На основу географске карте о густини становништва указује на то да је на подручјима која су пустошили Турци густина становништва била веома ниска, док је на подручјима која су са географског аспекта мање повољна (планинска) густина становништва је већа.	10
	1. 8. Анализа у којој мери се манифестује лични положај аутора у проучаваном извору	На основу слике констатује да се демографске процене историчара битно разликују. Поједини историчари у апсолутној вредности у односу на крај XV века једва исказују смањење, док други претпостављају битан пад.	
	4. 2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица.	Кандидат, имајући у виду европски просек, може закључити да стагнирање у апсолутном смислу крије огромне губитке, пошто би популација земље морала битно да порасте. Дакле, губитак је свакако био огроман, поједина подручја су опустошена, што је спречавало и економски развој.	
	4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.		
	2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Кандидат појмове карактеристичне за историју друштва (густина становништва, наталитет итд.) правилно примењује у писаном раду	
Конструкција, језичка исправност		Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	1

22. Етнички односи Угарске у XVIII веку

Аспекти оцењивања		Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка		Кандидат се у одговорима пре свега фокусира на промене демографске слике земље	1
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	Кандидат са мапа и на основу етничких односа може погодити да је етнички положај Угарске услед турске епохе битно промењен: велика апсолутна бројчана већина Мађара пала је на релативну већину.	10
	1. 3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката.	На основу дијаграма може се закључити да су етничке промене започеле већ за време Турака, а у XVIII веку су се убрзале.	
	4. 2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица.	На основу географских карата може се закључити да је главни узрок промене опустошење за време Турака, које је пре свега погађало крајеве са мађарским живљем. Губици су већ и у турска времена надокнађени странцима (Румунима и Србима). Насељавање опустошених територија већ је у XVIII веку, делимично, решено унутрашњим сеобама, а делимично усељавањем, односно насељавањем. Том приликом Мађари са крајева земље селили се према Алфелду, тиме је средишни део земље сачувао мађарски карактер, а етничке границе су се помериле према средини Карпатског басена.	
	4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.	Усељавали су се Срби и Румуни, а насељавани су Немци (Швабе). Услед овог процеса Угарска је постала вишенационална земља, а нарочито су крајеви земље постали вишенационални.	

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
2.1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Кандидат појмове карактеристичне за историју друштва (усељавање, национално мешовит положај итд.) у писменом раду примењује правилно.	
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	1

23. Царинска уредба Марије Терезије (I)

- а) у Аустрији су укинуте унутрашње царинске границе, док су у Угарској оне остале
 б) у Аустрији је допринело економском процвату, док у Угарској није
 в) у Аустрији су племићи били порески обвезници, док су у Угарској били ослобођени од плаћања пореза. Царинском уредбом царица је хтела посредно опорезовати мађарско племство
 г) јача њен посебан статус
 д) меркантилистичка идеја
 е) погодовала је аустријској и чешкој индустрији
 ж) ако увози за своје потребе - не, али ако тргује са робом - мора

24. Марија Терезија и Угарски сабор 1740/41. године

- а) племство је било ослобођено пореске обавезе, Угарском се управља према њеним законима, функција палатина, мађарске послове обављају Мађари
 б) понудили су своју подршку
 в) примећује се склад владара и племства, племићи до обожавања воле краљицу, краљица је отворена и искрена, средства: продоховљена, одушевљена лица, став као на позорници, одушевљено замахивање мачевима, стављање мајке и детета у средиште итд.
 г) само делимично. Племство је тражило јачање сталешких права у замену за помоћ.

25. Политика Марије Терезије

- а) подигла је углед старог главног града
 б) подизање сјаја старе краљевске престонице
 в) краљица је клановима средњег слоја племства отворила могућност за каријеру на двору како би осигурала њихову приврженост. Увела је у дворски живот мађарска спољашња обељежа.
 г) удовољила је жељи да чешће борави међу своим мађарским поданицима

26. Прагматичка санкција (I)

- а) наслеђивање по женској лози
 б) заједничког владара, два дела царевине неодвојива су (и у наслеђивању)
 в) обавезни су да приликом крунисања положе заклетву којом гарантују права угарским сталожима

27. Политика Јосифа II

- а) патент о толеранцији, патент о ослобађању кметова, уређивање свештенства
 б) сматрао их је најосновнијим јер су у интересу најширих слојева.
 в) ради смиривања сталеза у Ердељу и Угарској, ради обезбеђивања регрута и ради добијања у времену – јер су у интересу најширих слојева, и стабилности државе
 г) издао упутства за сачување докумената о попису и премеравању земље – уз примедбу да ће бити још потребни и могу се употребити касније

28. Прагматичка санкција (II)

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат се у одговорима пре свега фокусира на односе између Угарске и царства	3
1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	Кандидат на основу извора закључује да је Угарски сабор 1723. године признао право на наслеђивање престола женској лози династије Хабзбург, и тиме је са правног аспекта обезбеђено несметано наслеђивање трона од стране Хабзбурговаца.	

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
<p style="text-align: center;">К О М П Е Т Е Н Ц И Ј Е</p> <p>1. 3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката.</p> <p>4. 2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица.</p> <p>4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	<p>Такође на основу извора закључује да овај потез није повезан са одрицањем од сталешких права, пошто су приликом крунисања будући владари морали да положе заклетву, чиме је обезбеђен опстанак сталешког устава.</p> <p>На основу извора да се закључити да се Угарска и западни део царства неодвојиво наслеђују, односно између два дела империје преко наслеђивања ствара се правни однос.</p> <p>Кандидат на основу слике може закључити да је, с аспекта управљања државом, Угарска скоро потпуно самостална, као и то да је значајан део власти под контролом сталежа.</p> <p>Угарску за други део царства пре свега везује заједнички владар. Пошто су одбрамбени, инострани и финансијски послови суверено краљевско право, на управљање њима – преко централних саветодавних тела владара – уреди царства врше значајан утицај. Постоје области које су, управо на основу сувереног краљевског права, под потпуном централном управом царства: одбрамбени послови (Дворски војни савет).</p> <p>Кандидат може закључити да се унутар система сталешког дуализма управљање државом решено је поштовањем права сталежа.</p> <p>Кандидат се правилно користи у свом тексту појмовима карактеристичним за историју политике (области власти, суверено право итд.).</p>	9
<p>Конструкција, језичка исправност</p>	<p>Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.</p>	4

29. Царинске уредбе Марије Терезије (II)

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
<p>Разумевање задатка</p>	<p>Кандидат се у одговорима пре свега фокусира на садржај и оцену уредбе о царинама.</p>	3
<p>1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.</p> <p>1. 3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката.</p>	<p>Кандидат помоћу извора и географске карте може приказати основне црте двојне царинске границе (меркантилистичка спољашња граница, између Аустрије и Угарске и даље остаје царинска граница, у Аустрији се укидају, а у Угарској и даље остају унутрашње царинске границе).</p> <p>Кандидат на основу географске карте и извора може закључити да је циљ царинске уредбе, с једне стране, заштита аустријско-чешке индустрије од иностране конкуренције, с друге стране, посредно опорезивање мађарског племства.</p> <p>Кандидат на основу статистика може видети да, упркос царинској уредби, спољнотрговински биланс Угарске био је стално позитиван. Позитивни салдо био је резултат извоза намирница и полуготових производа на тржиште аустријско-чешке индустрије у развоју.</p>	

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
<p style="text-align: center;">КОМ ПЕ ТЕН ЦИ ЈЕ</p> <p>4. 2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица.</p> <p>4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	<p>Кандидат може закључити да је царинска граница мађарску индустрију штитила само од конкуренције изван царства, а истовремено излагала је аустријско-чешком такмичењу. Међутим, из кретања броја мануфактура може се видети да су разлози заостајања мађарске индустрије у суштини сасвим други.</p> <p>У вези са дијаграмом кандидат може објаснити да слика показује нагли развој, али говори о минималном броју (30) мануфактура, дакле основан је мали број мануфактура, нема битног индустријског развоја.</p> <p>На основу табеле кандидат може закључити да је мађарска мануфактура била усмерена на западни део царства, због тога царинска уредба није проузроковала значајан преокрет у спољној трговини Угарске која је сачувала позитивни салдо.</p> <p>Кандидат резимирајући градиво може констатовати да је царинска уредба у односу на угарско племство била неповољна, а привреду Угарске само је делимично штитила од конкуренције. (Дакле створена је неповољнија ситуација него да су уведене заштитне царине, али била је повољнија у односу на ранију ситуацију).</p> <p>Кандидат појмове карактеристичне за историју економије и друштва (меркантилизам, суверено право итд.) у писменом раду правилно примењује.</p>	9
<p>Конструкција, језичка исправност</p>	<p>Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.</p>	4

5.5. Култура, цркве, школе

30. Реформација и образовање

- а) повећан је број школа
 б) претежно су биле протестантске (калвинистичке, лутеранске) (1 поен), на јужним територијама и у градовима појавили су се муслимани (1 поен), са јужних територија нестало је раније становништво (1 поен)
 в) у западној Мађарској

31. Верске тезе мађарске реформације

- а) послушност, поштовање више власти, плаћање пореза
 б) ако је власт наредила нешто што је супротно природним и божјим законима (1 поен), у том случају отпор је оправдан (1 поен)
 в) насупрот власти хабзбуршких краљева (1 поен), сталешком супростављању (1 поен)
 г) дозвољава наплату камате
 д) одговарају Калвиновом учењу (теорија уништења самовоље, дозвољавање поштене камате)

32. Култура у Ердељу (Трансилванији)

- а) питање мађарског језика
 б) развој мађарског језика
 в) реформација је сматрала важним ширење вере на матерњем језику, учење Библије на матерњем језику (1 поен), услед тога развила се култура на матерњем језику (1 поен)
 г) о јачању родољубља/патриотизма

33. образовање у Ердељу (Трансилванији)

- а) мешовита; егзистирало је четири конфесије једна поред друге
 б) везују се за сталешке, територијалне (1 поен) и етничке (1 поен) карактеристике
 в) универзитетски ниво образовања
 г) посећивали су по конфесијама западне универзитете

34. Католички препород

- а) у Ердељу (Трансилванији) види заштитника мађарских интереса / такву силу, која осигурава самосталност мађарских staleжа наспрот цару
 б) протестантске конфесије
 в) не може се исказати
 г) у Ердељу (Трансилванији) види заштитника сталешких права (овде се могу прихватити и правилни одговори дати у тачки а)
 д) Пазмањ је отклонио супротности између католицизма и сталешких настојања, доказао је да и католицизам може заступати мађарске интересе

35. Реформација и култура

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Испитаник се у својим одговорима фокусира првенствено на културне утицаје реформације	1
КОМПЕТЕНЦИЈЕ 1.1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака. 1.2. Упоредивање информација из разних извора. 1.3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката. 1.4. Употреба историјских карти за добијање информација. 3.8. Препознавање, тумачење разлика и подударности између најважнијих догађаја светске историје и мађарске историје	Испитаник са географских карата може видети повезаност која се може исказати између ширења реформације, мађарског школског система и распрострањености штампарства. На основу насловне странице Библије из Вигоља Гашпара Каролија, Енциклопедије Јаноша Апацаија Черо може се утврдити да је процват реформације дао велики замах култури на матерњем језику. Путем Апацаијевог примера може се разјаснити да се преко реформације мађарска култура поново јаче везала за европску културу. Везујући се за слику колегија у Дебрецину, може указати на повезаност између реформације и квалитетних школа. Резимирајући може се указати на то да је реформација дала замах развоју мађарској култури, првенствено путем развоја културе на матерњем језику и изградње школске мреже.	10
2.1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова	Испитаник правилно употребљава карактеристичне културноисторијске појмове (култура на матерњем језику, школска мрежа, итд.).	
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилност језика, правопис.	1

36. Католички препород и култура

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Испитаник се у својим одговорима фокусира првенствено на културне утицаје католичког препорода	1
КОМПЕТЕНЦИЈЕ	<p>1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.</p> <p>1.2. Упоредивање информација из разних извора.</p> <p>1. 3. Тумачење појединих сликовних извора (нпр. фотографија, карикатура, плаката) на основу датих аспеката.</p> <p>1. 4. Употреба историјских карти за добијање информација.</p> <p>3. 8. Препознавање, тумачење разлика и подударности између најважнијих догађаја светске историје и мађарске историје</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	10
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	1

37. Ratio Educationis (I)

- а) задатак је државе / краљевске власти
 б) древним законима (1 поен), тиме што је служење општем добру задатак државе (1 поен)
 в) позивање на древне законе упућује на сталешко размишљање (1 поен), служење општем добру упућује на период просветитељства (1 поен)
 г) био је задатак цркве

38. Ratio Educationis (II)

- а) у рукама цркве
 б) био је задатак државе
 в) намера текста и подаци географске карте не слажу се у свему: на највишем нивоу (на нивоу универзитета) улога државе је превагнула (1 поен), међутим, опште образовање још је скоро сасвим било у рукама конфесија (1 поен)
 г) школска мрежа у великим цртама одсликава религијску поделу (1 поен), католичка школска мрежа је, међутим, распрострањенија (1 поен)
 д) образовање је сматрано једним средством протуреформације.

39. Ratio Educationis (III)

- а) матерњи језик
 б) на основу различитих права и занимања
 в) толеранција/трпељивост (1 поен), просветитељство (1 поен)
 г) принцип образовања које обухвата сваког

40. Ratio Educationis (IV)

- а) држава/закон (1 поен), раније је то била унутрашња ствар оснивача, добрим делом цркве (1 поен)
 б) због подизања нивоа образовања
 в) комотан живот, да буде у сразмери са радом, да у свом раду нађу задовољство (сваки аспект вреди један поен, али може се дати максимално два поена)

41. Ratio Educationis (V)

- а) увођење обавезног образовања / увођење образовања које ће обухватити сваког
 б) представља сасвим нов/значајан корак
 в) режиму пољопривредних радова
 г) економским интересима родитеља и државе (1 поен), васпитним циљевима, због припреме за живот (1 поен)

42. Ratio Educationis (VI)

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Испитаник се у својим одговорима првенствено фокусира на циљеве који се могу утврдити на основу цитираног дела из Ratio Educationis	1
КОМПЕТЕNCИЈЕ	<p>1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.</p> <p>1. 6. Разликовање чињеница и претпоставки</p> <p>1. 8. Анализа у којој мери се манифестује лични положај аутора у проучаваном извору.</p> <p>3. 8. Препознавање, тумачење разлика и подударности између најважнијих догађаја светске историје и мађарске историје</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	5
Конструкција, језичка исправност	Истовремено очигледни су – неисказани – циљеви империје: немачки језик треба да буде језик посредник у вишенационалној империји. Актуелно стање уопштава пренаглашавање улоге немачких књига, а друга решења избегава (нпр. развој матерњег језика ни не спомиње).	1

43. Ratio Educationis (VII)

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Испитаник у својим одговорима фокусира се на циљеве наставе историје формулисане у наредби.	1
КОМПЕТЕNCИЈЕ	Испитаник на основу извора утврђује да наредба придаје основну важност историји. Из контекста може спознати да историја, у ствари, тада доспева на чело образовања.	

	Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
КОМ ПЕ ТЕН ЦИ ЈЕ	<p>1. 6. Разликовање чињеница и претпоставки</p> <p>1. 8. Анализа у којој мери се манифестује лични положај аутора у проучаваном извору</p> <p>3. 8. Препознавање, тумачење разлика и подударности између најважнијих догађаја светске историје и мађарске историје</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	<p>Може утврдити да наредба путем наставе историје жели остварити много циљева, од којих можемо истаћи грађанску верност, која у првом реду у наредби значи верност према владару. Наредба такође очекује од овог предмета да васпита човека слободног за јавни живот, да му развије унутрашњу потребу да ради и морално се влада.</p> <p>Наредба – са оптимизмом који је карактеристичан за период просвећености – очекује од образовања постизање верности за цео живот.</p> <p>Испитаник правилно употребљава карактеристичне културно-историјске појмове (опште образовање итд.).</p>	5
	Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилност језика, правопис.	1

6. Грађански преображај, доба националних држава и империјализма

6.1. Политички смерови Француске грађанске револуције Декларација права човека и грађанина

44. Декларација права човека и грађанина (I)

- а) суверенитет народа: извор сваке власти је народ
- б) *једнакост пред законом*: пред законом сви грађани су једнаки без обзира на порекло, веру и пол, о њиховим делима се суди по истим законима
- в) *слобода говора*: не сме се ограничавати слободно изражавање мишљења, али пред законом свако одговора за мишљење изречено пред јавношћу
- г) *слобода савести*: нико се не сме казнити због свог уверења
- д) *слобода вероисповести*: нико се не сме узнемиравати због свог верског уверења.

45. Декларација права човека и грађанина (II)

Одговори по редоследу тврдњи: неистина / истина / истина / неистина / истина

46. Устав из 1791. године

- а) бирају их (свештенике непосредно грађани бирачи, а бискупе електори)
- б) супротан је ранијој пракси: раније су се именована вршила под руководством цркве
- в) лице које у име својих бирача (по њиховом овлашћењу) бира представника
- г) министри су одговорни законодавству
- д) ограничени вето и право именована официра, односно министара.

47. Распродаја црквене имовине

- а) присвајање црквених добара
- б) жели да реши финансијску кризу
- в) са принципом слободе имовине
- г) ако држава обавља одређене задатке по налогу оснивача (образовање, лечење, социјална питања), онда може да присвоји имовину која служи за обезбеђивање горенаведених задатака
- д) црква, односно верници могу се супротставити револуцији.

48. Рафал на пољу Марс

- а) маса нахушкана од стране клубова, која је захтевала републику и уставни монархисти предвођени Лафајетом
- б) историчар (1 поен) и аутор скице стоји на страни масе (1 поен), док аутор савременик на страни Лафајета (1 поен)
- в) насилност масе

49. Привреда Француске у XVIII веку

Одговори по редоследу тврдњи: неистинит / истинит / истинит / неистинит / истинит / неистинит

50. Политика Луја XVI

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат у свом одговору пре свега говори о разлозима пада уставне монархије.	1
1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.	Кандидат на основу табеле може одредити трајање уставне монархије у Француској (1789-1792)	

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
<p>КОМПЕТЕНЦИЈЕ</p> <p>1. 2. Упоредивање информација из разних извора.</p> <p>1. 9. Смисао за детаље приликом обраде и анализе извора.</p> <p>4. 2. Доказивање да историјски догађаји углавном имају више узрока и последица.</p> <p>4. 4. Разликовање и оцењивање битних и мање важних аспеката и фактора.</p> <p>4.13. Схватање улоге појединих лица, странака и група у развоју појединих историјских догађаја.</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	<p>Може да констатује које су се групе сукобиле у почетку (ројалисти, конституционалисти, радикали) и које касније (конституционалисти, жирондинци).</p> <p>Може да констатује која су била законодавна тела (уставотворна скупштина, законодавна народна скупштина) и ко је имао извршну власт (краљ).</p> <p>Из краљевог прогласа кандидат може да извуче закључак: владар је сматрао да не може вршити чак ни своја законска права. Дакле владар није имао поверења у конституционалисте, тако да није сарађивао са њима. Краљ ову ситуацију сматра опасном по државу.</p> <p>Међутим, министар жирондинац сматра да је управо због одбијајућег става краља дошло до анархије у земљи. Кандидат може да оцени два мишљења и констатовати да у оба има истине.</p> <p>На основу слике, мобилишући своја ранија знања, кандидат може констатовати да су конституционалисти доспели у унакрсну ватру и да је њихова база постала све мања.</p> <p>Кандидат правилно користи карактеристичне политичке и социоисторијске термине (уставна монархија, законодавна власт, извршна власт итд.)</p>	10
<p>Конструкција, језичка исправност</p>	<p>Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.</p>	1

51. Финансијска криза у Француској

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
<p>Разумевање задатка</p>	<p>У одговору кандидата проблем државног дуга је у жижи.</p>	1
<p>КОМПЕТЕНЦИЈЕ</p> <p>1. 1. Прикупљање информација из историјских извора, формулисање закључака.</p> <p>2. 1. Идентификовање и правилна употреба историјских појмова</p>	<p>Кандидат на основу извора може констатовати да је Француска у току века потпуно загазила у дугове.</p> <p>Висина дуга и ратови у тесној су међусобној вези.</p> <p>Из трошкова се види да је буџет финансиран из кредита и због тога је државни дуг до краја века попримио огромне размере.</p> <p>Излаз би се могао наћи у смањењу трошкова или у повећању прихода. Међутим, оба решења би задрала у интересе привилегованих слојева (смањење трошкова би задрало у интересе дворске аристократије и официра војске, а приходи би се могли створити само ако би се опорезовали до тада неопорезовани слојеви).</p> <p>Кандидат на основу изнетог и свог знања може констатовати да власт није учинила ове кораке, тако да је држава због дугова доспела у кризу.</p> <p>Кандидат се правилно користи карактеристичним економске терминим (буџет, државни дуг итд.).</p>	10
<p>Конструкција, језичка исправност</p>	<p>Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.</p>	1

52. Пад уставне монархије

Аспекти оцењивања	Оптимално решење	Поени
Разумевање задатка	Кандидат у свом одговору пре свега говори о разлозима пада уставне монархије.	4
КОМ П Е Т Е Н Ц И Ј Е	<p>Кандидат на основу табеле може одредити трајање уставне монархије у Француској (1789-1792)</p> <p>Може да констатује које су се групе сукобиле у почетку (ројалисти, конституционалисти, радикали) и које касније (конституционалисти, жирондинци).</p> <p>Може да констатује која су била законодавна тела (уставотворна скупштина, законодавна народна скупштина) и ко је имао извршну власт (краљ).</p> <p>Из краљевог прогласа кандидат може да извуче закључак: владар је сматрао да не може вршити чак ни своја законска права. Дакле владар није имао поверења у конституционалисте, тако да није сарађивао са њима.</p> <p>Декларација из Пилница указује на то да цар и пруски краљ желе да одбране краља од сопственог народа. Спољна интервенција је краљевој популарност сигурно срозала.</p> <p>На основу слике, мобилишући своја ранија знања, кандидат може констатовати да су конституционалисти доспели у унакрсну ватру и да је њихова база постала све мања. То је довело до пада монархије.</p> <p>Кандидат на основу слике и свог знања може да набраја даље аргументе како уставна монархија није могла да се стабилизује (положај маса није побољшан, појавиле су се нове политичке струје итд.).</p> <p>Кандидат правилно користи карактеристичне политичке и социоисторијске термине (уставна монархија, законодавна власт, извршна власт итд.)</p>	12
Конструкција, језичка исправност	Јасан след мисли, правилна употреба језика, правопис.	5

53. Мара (Marat)

- а) стицање апсолутне власти
- б) изазивање страха (оптужба за заверу аристократа), наоружавање масе, хапшење официра антијакобинаца
- в) лоше снабдевање становништва, очекивање непријатељског напада, велик број издајца
- г) супротне начелима Декларације

54. Јакобински устав

- а) право на избор (1 поен), слобода мисли (1 поен), право на употребу силе у одбрани (1 поен), право на власништво (1 поен), социјална права (1 поен), право на образовање (1 поен), суверенитет народа (1 поен)
- б) једнакост пред законом, право на заштиту, слобода мисли
- в) терор

55. Преузимање власти од стране јакобинаца

- а) суверенитет народа је неограничен
- б) супротстављање апсолутизму, неискуство
- в) суверенитет народа је такође ограничен
- г) терор масе / тиранија оних који делују у име народа